
ПРОБЛЕМИ, НАДБАННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 379.821-053.2:62(477)

DOI <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2020.8.239441>

ORCID 0000-0002-2776-6204

ORCID 0000-0002-0553-4277

ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ

Ольга Козирод,

аспірантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;

Валентина Титаренко,

докторка педагогічних наук, професорка, декан факультету технологій та дизайну

Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

У статті проаналізовано особливості формування і розвитку системи закладів науково-технічного напрямку позашкільної освіти України як інституції організації дозвілля учнів; охарактеризовано в ретроспективі мережі обласних станцій юних техніків форми гурткової роботи з технічної творчості дітей і учнівської молоді, орієнтовані на вирішення викликів часу та запитів підростаючого покоління. На основі узагальнення матеріалів історичного досвіду виявлено ідеологічну, функціональну, освітню, виробничу цінність додаткових освітніх послуг закладів позашкільної освіти як важливої для сучасного суспільства справи, спрямованої на всебічний гармонійний розвиток, підготовку до життя та професійної реалізації здобувачів освіти засобами науково-технічної творчості.

Встановлено, що сучасний стан розвитку позашкільної освітньої галузі ґрунтується на духовному досвіді поколінь та ідеї «дитиноцентризму», скерований на розвиток науково-технічної творчості у світовому контексті. Обґрунтовано значущість і змістову особливість гурткової роботи з технічного моделювання як тієї ланки, що є визначальною для подальшого вибору учнями профілю навчання і первинної допрофесійної орієнтації. Розглянуто кращий досвід роботи закладів позашкільної освіти, унікальність їх структури, значення висококваліфікованого кадрового забезпечення; з'ясовано окремі регіональні особливості та специфіку організації науково-технічної творчості у діяльності комплексних закладів позашкільної освіти. Окреслено принципи координації діяльності закладів науково-технічного напрямку, основи реалізації освітнього партнерства на рівні країни у формі проведення організаційно-масових заходів за різними профілями діяльності; новий курс реформування закладів позашкільної освіти зорієнтовано на побудову внутрішнього забезпечення якості освітніх послуг через структуру, індикатори, критерії.

Ключові слова: позашкільна освіта, науково-технічний напрям, заклади позашкільної освіти, профільне навчання, гурткова робота, додаткові освітні послуги.

Постановка проблеми. У структурі національної системи освіти України позашкільна освіта є тією невід’ємною ланкою, яка надає дітям можливість пізнати себе, спробувати й реалізувати власні можливості у різних ролях, перетворити своє дитяче захоплення на професію в майбутньому. Ідею «дитиноцентризму» у позашкільній Україні сфокусовано на розвиток кожної дитини на духовному досвіді поколінь, системі національних цінностей, скеровано на відродження вітчизняної культури нових українців та розвиток країни в світовому контексті. Зацікавленість дітей гуртковою діяльністю в системі закладів позашкільної освіти за результатами соціологічних досліджень ґрунтується на довірі, різноманітності та гнучкості, які роблять цю діяльність унікальною й відкривають значні перспективи майбутнього розвитку, цікавого дозвілля, розумного відпочинку.

Водночас, не зважаючи на існуючу нині кількість досліджень різних аспектів становлення й розвитку позашкільної освіти в Україні, малодослідженим залишається науково-технічний напрям позашкільної освіти, пошук шляхів трансформації його ідеологічно-функціональної спрямованості від часу виникнення до сьогодення. З огляду на швидкий світовий технократичний розвиток, на ринку освітніх послуг нині користуються попитом ті види гурткової діяльності, що скеровані на оволодіння учнями ціннісними орієнтаціями та загальними компетентностями пошуку й обробки інформації, інструментознавства, матеріалознавства, виконання основних технологічних операцій з конструювання і моделювання. У мережі гуртків нині таку роль відіграють гуртки початково-технічного профілю науково-технічного напрямку закладів позашкільної освіти, які сприяють формуванню морально-трудовак якостей, світогляду, готують дітей до навчання за майбутніми вузькими технічними профілями.

Метою дослідження є вивчення цінного досвіду роботи закладів науково-технічного напрямку позашкільної освіти як базису первинної політехнічної підготовки до майбутньої профільної самореалізації здобувачів освіти, обґрунтування ролі гурткової роботи з технічного моделювання як підготовчого рівня профілізації діяльності учнів.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питання ретроспективи створення та розвитку позашкільних освітніх закладів розглянуті в дослідженнях Н. Астаніної, В. Береки, В. Вербицького, Є. Краснякова, В. Міленіна, О. Мелашенко, І. Мосякової, І. Хохліної, Т. Цвірової та ін. Вивченню методології технічної творчості надано уваги в наукових розвідках Ю. Артющенка, О. Биковської, Т. Биковського, Ю. Кузнецова, Д. Лебедева, О. Миколюк та ін. Науково-методичні засади діяльності позашкільних закладів розроблено в працях українських дослідників позашкільля І. Беха, О. Биковської, Т. Суценко, Г. Пустовіта, О. Рибалки та ін. У дослідженні зорієнтовуємося на такі аспекти: В. Вербицьким з’ясовано історичну спадщину та перспективи позашкільної освіти (Вербицький, 2018); Л. Ковбасенко надано уваги історії позашкільної освіти в Україні (2009); І. Хохліною систематизовано питання розвитку технічної творчості молоді та дорослих в Україні в історичній ретроспективі (Хохліна, 2016); Т. Цавіровою розглянуто розвиток дитячої творчості в умовах позашкільного закладу (Цвірова, 2010). Багатий фактологічний матеріал містять сайти Центрів творчості дітей та юнацтва – Галичини, Чернігова, Українського державного центру позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Історичні витоки позашкільля свідчать про його міцний зв’язок із культурно-історичними, соціальними, політичними, економічними чинниками життя й розбудови держави, які вплинули на етапи самовизначення, формування освітніх завдань, напрямів профілізації позашкільної освіти у системі організації вільного часу дітей. Так, 1918 рік прийнято вважати датою народження позашкільної освіти. Цей факт дослідники позашкільля пов’язують з іменем Софії Русової, відомого педагога, прозаїка, літературознавця, громадського діяча, яка того часу очолювала Департамент дошкільної і позашкільної освіти в уряді України і, працюючи над створенням національної освітньої системи, змогла привернути увагу прогресивної громадськості до цінності всебічного особистісного розвитку здобувачів позашкільної освіти на рівні з

дошкільною і шкільною ланками. Така вагома подія була підготовлена багаторічною науково-педагогічною працею вітчизняних діячів освіти кінця XIX – початку XX сторіччя, що зробило можливим створення профільних закладів позашкілля, головною функцією яких став пошук видів діяльності, які сприятимуть дитині усвідомлено керувати своїм життям і бути справжнім творцем.

У дослідженні Т. Цвірової (2010) виділено основні етапи розвитку мережі позашкільних закладів у відповідності до суспільно-економічних потреб держави. На думку вченої, вже у період 1925-1933 років починається етап державного будівництва мережі позашкільних установ за принципом вузької профілізації (станції юних техніків, натуралістів, спортивні школи та ін.), що були покликані сприяти трудовому вихованню підростаючого покоління, оволодінню знаннями з провідних науково-технічних галузей; 1934-1941 роки відзначені масштабним будівництвом позашкільних закладів у тому числі й комплексного типу, що передбачати навчально-виховну діяльність за різними профілями роботи. Багато профільна спрямованість позашкільних закладів дала змогу охопити діяльністю велику аудиторію учнів. Тобто, у період 1920-1941 років відбувалося профільне розмежування роботи позашкільних установ та обґрунтування їх розподілу за основними напрямками (технічно-виробничий, науково-дослідницький, художньо-естетичний тощо).

Так, на початку 1927 року в місті Києві було створено першу дитячу технічну станцію (ДТС), що стало резонансною подією для розвитку технічної творчості учнів України як справи державної ваги. У 1932 році на теренах України вже діяло 9 великих і 42 малих ДТС, та велика кількість різноманітних технічних гуртків. Вони надавали усім зацікавленим дітям можливість оволодіння основами політехнічних знань під час проведення досліджень, конструювання, моделювання і виготовлення діючих технічних моделей. Відповідні дитячі технічні та сільськогосподарські станції були створені майже в усіх обласних центрах Кіровоград (1930), Одеса (1931), Дніпропетровськ (1932), Чернігів (1933), Полтава (1935), Львів (1939), Івано-Франківськ (1940), Суми (1944), Волинь, Житомир, Тернопіль (1945), Закарпаття, Миколаїв, Хмельницький (1946), Черкаси (1954). Такі кроки були обумовлені вимогами часу й потребою держави у підготовці кваліфікованих фахівців робітничих професій, а особливо у технічній освіті ремісничого характеру.

Саме для вирішення важливого технічного завдання електрифікації у межах країни при школах були створені гуртки «юних електриків». Наприклад, колективом педагогів і вихованців Одеської технічної станції було організовано електрифікацію села; клубом радіолюбителів при Дніпропетровській станції юних техніків була розгорнута потужна робота з радіофікації шкіл у межах області, пропаганда захоплення радіоелектронікою, радіоконструюванням під час роботи секцій (Хохліна, 2016, с. 286).

Реалізуючи найголовніше завдання – розвиток мотивації учнів до занять технічною творчістю – перші позашкільні заклади організовували тематичні екскурсії на виробництва, пересувну та постійно діючу виставкову діяльність, зльоти юних техніків різних рівнів, живе спілкування у формі зустрічей з новаторами, винахідниками, науковцями, раціоналізаторами; проведення технічних конкурсів, оглядів, науково-технічних вечорів, олімпіад, експедицій та ін. Дитячі технічні станції стали інноваційними осередками технічної освіти учнів: нові на той час гуртки радіозв'язку, фотосправи, авіа-, ракето-, судномодельювання, спортивної радіопеленгації сприяли формуванню політехнічного світогляду дітей, розвитку культури праці, реалізації потреби у самопізнанні. У такий спосіб від часу створення перших позашкільних закладів і до нині відбувається передача живої естафети любові до науково-технічної творчості, натхнення, досвіду перемог і усвідомленого вибору учнями на пряму подальшого розвитку, виявлення здібностей дітей до окремих галузей знань, їхньої творчий розвиток.

Важливими принципами організації освітньої роботи стали суспільно-громадська корисність продуктів праці, зорієнтованість профілю гуртка на галузь промисловості, поєднання колективної роботи кожного гуртка із загальною діяльністю позашкільної

установи, доступність матеріалу, самодіяльний вибір і побудову кожним здобувачем освіти траєкторії свого розвитку.

Державною політикою 1933-1940 років через законодавчі акти було розгорнуто спрямовану на стимулювання зацікавленості дітей до технічної творчості системну роботу: створення і випуск серійних дитячих кінофільмів, книжок, лекційно-просвітницькі заходи про досягнення промисловості, агротехніки, машинобудування, винахідництва. Творчі здобутки юних умільців висвітлювалися на шпальтах літературних видань «Юний спартак», «Техніка молоді», «Наша робота» (Ковбасенко, 2009). Відомі науковці у своїх виступах спонукали колег до всебічного сприяння і підтримки дитячої технічної творчості, про що свідчить публікація в журналі «Юний технік» (Прохоров, 1971).

Упродовж 60-70 років ХХ сторіччя значний внесок у розвиток дитячої технічної творчості дітей, підлітків та учнівської молоді здійснювали громадські методичні ради, що діяли при республіканських, крайових і обласних рада профспілок (Хохліна, 2016); вони спрямовували роботу на розвиток мережі технічних гуртків позашкільних закладів, клубів, вузькопрофільних секцій для з молоді в складі науково-технічних товариств, які займалися розробкою методичних рекомендацій щодо розвитку технічної творчості учнів, наданням консультативної допомоги за темами наукових робіт, ініціювали встановлення партнерських відносин та зв'язків між різними науково-технічними організаціями, підприємствами, вищими навчальними закладами, музеями, бібліотеками і профільними гуртками. Так послідовно формувалася багаторівнева структура позашкільних закладів науково-технічної спрямованості (дитячі технічні станції, клуби, товариства, секції, гуртки).

Рух юних техніків поступово набирає обертів та охопив усю Україну; на всій території країни було створено вітчизняну мережу закладів позашкільної освіти науково-технічного напрямку, яка досягала потужного розростання до кінця 80-х років ХХ століття і продовжує вдосконалювати зміст, форми та методи, види освітньої діяльності, зберігаючи свою сутність. Визначним етапом для позашкільної освіти стало прийняття Закону України «Про позашкільну освіту» (22 червня 2000 р.), який окреслив державну політику у галузі позашкільної та її основні засади. Зокрема, у статті 15 Закону України («Про позашкільну освіту» 2000) визначено, що науково-технічний напрям позашкільної освіти спрямований на засвоєння вихованцями (учнями) і слухачами техніко-технологічних, спортивно-технічних умінь та навичок, розширення наукового світогляду, підготовку до активної науково-дослідної роботи, оволодіння сучасною технікою та технологіями.

Науково-технічний напрям вітчизняної позашкільної освіти нині зорієнтований на унікальну ґрунтовну, багатопрофільну, ступеневу політехнічну підготовку здобувачів освіти до навчання у середніх спеціальних та вищих закладах освіти, ранню допрофесійну орієнтацію до життя і фахової реалізації шляхом практичного оволодіння поглибленими знаннями й компетентностями у різних галузях науки і техніки. Основними складовими структури науково-технічного напрямку є початково-технічний (початкове технічне моделювання, технічне моделювання, виготовлення іграшок-сувенірів, художнє конструювання), спортивно-технічний (авіа-, авто-, ракето-, судномодельовання, спортивної радіопеленгації та ін.) предметно-технічний (астрономії, фізики, радіоелектроніки, історико-технічне й стендове моделювання та ін.), інформаційно-технічний (інформаційні технології, програмування, веб-дизайн та ін.), художньо-технічний (паперопластики, технічного дизайну, гончарства, цифрової фотографії та ін.), виробничо-технічний (ремонт побутової техніки, авто-, мотолюбителів, столярів, токарів та ін.) профілі гурткової роботи.

Первинне входження учнів до світу технічної творчості на основі особистих інтересів відображене в навчальних програмах, змісті діяльності гуртків технічного моделювання, як початкової ланки науково-технічного напрямку позашкільної освіти, що зумовлює їх майбутню профільну орієнтацію. Специфіку діяльності таких гуртків

спрямовано на усунення протиріч між потребою опанування здобувачами освіти молодшого шкільного та підліткового віку прикладними політехнічними навичками роботи з інструментами і матеріалами, гаджетами, програмами, умінь користуватися інформацією з низьким рівнем мотивації до освітньої діяльності. У відповідності до своїх вподобань, нахилів діти вчаться реалізувати право вільного вибору в способах організації свого вільного часу, диференційовано підходити до вибору складності завдань, досягати мети, керувати собою, здійснювати аналіз оточуючого світу, здобувають досвід творчості і радості від перемоги у конкурсах, змаганнях, навички самопрезентації. У ході опанування технологій створення виробів під час технічного моделювання відбувається прикладна трансформація знань, отриманих дітьми з основ наук природничого циклу, відпрацювання навичок створення і реалізації найпростіших проєктів, розвиток і поглиблення інтересу до галузей науки і техніки, що народжує усвідомлений вибір дитиною наступного більш вузького спортивно-, виробничо-, інформаційно- або художньо-технічного профілю навчання.

Забезпечення підростаючого покоління додатковими освітніми послугами у вільний від навчання у школі час відповідно до переліку типів позашкільних навчальних закладів за науково-технічним напрямом здійснюється у профільних закладах позашкільної освіти – центрах, будинках, клубах науково-технічної творчості, станціях юних техніків, а також багатопрофільних закладах позашкільної освіти, що за статутом мають гуртки означеного напрямку.

Українським державним центром позашкільної освіти України (УДЦПО) здійснюється загальна координація освітнього процесу, інформаційно-методичної, організаційно-масової діяльності 1110 регіональних закладів позашкільної освіти, серед яких 230 – науково-технічного напрямку («Український центр», 2018). Роль координаційно-методичних центрів з позашкільної освіти науково-технічного напрямку на рівні області виконують обласні Центри науково-технічної творчості учнівської молоді.

Кожен із таких закладів позашкільної освіти унікальний, бо має свою історію, структуру (профілі, гуртки), досягнення, висококваліфікованих фахівців, педагогів-позашкільників що мають багаторічний досвід підготовки дітей з вагомими досягненнями у освітній діяльності, практику проведення всеукраїнських та міжнародних масових заходів з дітьми та учнівською молоддю. Так, одним із провідних закладів позашкільної освіти, у структурі якого понад 80 років функціонує технічний відділ (об'єднує гуртки науково-технічного профілю) багатопрофільного закладу позашкільної освіти – Центр творчості дітей та юнацтва Галичини (ЦТДЮГ) у місті Львові («Центр творчості», 2020). Нині цей відділ ЦТДЮГ очолює Зоряна Степанишин, яка є видатною постаттю науково-технічної творчості сьогодення: відмінник освіти України (з 2004 р.), керівник гуртка-методист (з 2008 р.), володар нагрудного знаку «Софія Русова» (з 2009 р.), вона завжди йде в ногу з часом, виступає в ролі автора навчальних програм (2012-2014, 2019 рр.), профільних методичних посібників (2010, 2012-2019 рр.), члена-журі змагань і конкурсів серед учнів (2017-2019 рр.) і педагогів різних рівнів (2015-2021 рр.) з науково-технічного напрямку закладів позашкільної освіти.

Відома своїм внеском у розвиток початково-технічного профілю науково-технічного напрямку позашкільної освіти Зоя Богдан, яка працює керівником гуртків, методистом Центру творчості дітей та юнацтва Галичини, є членом Національної спілки майстрів народного мистецтва, Відмінником освіти України. Зоя Львівна є розробником і співавтором освітнього контенту (програмного забезпечення (2014, 2019 рр.), методичних рекомендацій (2009-2019 рр.), профільних методичних збірників (2010-2019 рр.) навчання дітей дошкільного і молодшого початкового і підліткового віку основам технічної творчості у змісті гурткової роботи з основ просторового моделювання та початкового технічного моделювання.

Модернізація змісту реалізації освітніх програм, напрацювання і апробація нових творчих ідей у процесі проведення освітніх занять, виставок, конкурсів інших тематичних заходів планується колективом технічного відділу ЦТДЮГ спільно, носить характер

проектно-експериментальної діяльності. Освітнє партнерство технічного відділу здійснюється на рівні країни у вигляді проведення організаційно-масових заходів за різними профілями діяльності. Так відділом ініційовано проведення міжрегіональних відкритих змагань і конкурсів «Сурми звитяги», «Креативна галицька кав'ярня», «Стильний папір», «Твори і перемагай» тощо.

Мережа гурткової роботи технічного відділу ЦТДЮГ відображає ступеневу наступність оволодіння здобувачами позашкільної освіти основними компетентностями з технічного моделювання: гуртки підготовчого рівня – «Основи просторового моделювання», «Орігамі», «Геометричне моделювання», «Початкове технічне моделювання» для учнів 1-5 класів; гуртки першого рівня – «Технічний дизайн та архітектура», «Технічне моделювання», «Електромеханічне моделювання» (5-7 класи); гуртки другого рівня – «Авіамоделювання», «Ракетомоделювання», «Конструювання повітряних зміїв», «Радіотехнічне моделювання», «Моделі електронної автоматики», «Експлуатація та використання обчислюваної техніки», «Основи комп'ютерної графіки» (7-9 класи); третього рівня – «Комп'ютерна лабораторія», «Цифрова техніка», «Бізнес-школа» (9-11 класи).

Планом роботи всеукраїнських і міжнародних заходів з дітьми та учнівською молоддю (за основними напрямками позашкільної освіти) УДЦПО передбачено проведення щорічних всеукраїнських семінарів-практикумів для керівників обласних методичних об'єднань з початкового технічного моделювання, а відповідно й інших профілів науково-технічного напрямку. Такі заходи щорічно проводяться на базі обласних і міських профільних закладів позашкільної освіти науково-технічного напрямку і орієнтовані на опрацювання кращого передового досвіду організації гурткової роботи, вирішення проблемних питань з удосконалення якості проведення етапів конкурсів, виставок, змагань різного рівня.

У 2020 році семінар для керівників методичних об'єднань гурткової роботи з початкового технічного моделювання було проведено УДЦПО в онлайн-форматі. Свої методичні доробки з питань застосування інформаційних технологій у освітньому процесі гурткової роботи з технічного моделювання у котре представила відомий в Україні педагог-новатор, завідувач методичного відділу, керівник гуртка-методист Черкаського обласного центру науково-технічної творчості Черкаської обласної ради Галина Малород, яка є переможцем III етапу Всеукраїнського конкурсу майстерності педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів «Джерело творчості» 2018 року у номінації «методист».

Функціональною і зручною у використанні учасниками семінару-практикуму визнана технологія застосування інтерактивних дидактичних матеріалів веб-сервісу Learningapps, що застосовується для проведення моніторингу знань вихованців у гуртку початкове технічне моделювання. Методика використання зазначеної програми була представлена Ольгою Урманець – керівником гуртка, методистом Великобірківського будинку творчості школяра Тернопільського району Тернопільської області. Ольга Дмитрівна має педагогічне звання керівник-гуртка-методист (з 2006 р.), є Відмінником освіти (з 2017 р.), неодноразовим призером всеукраїнського III етапу конкурсу педагогічної майстерності «Джерело творчості» (2006, 2018), автором методичних посібників (2013-2019 рр.) із технічного моделювання.

Педагогічні колективи кожного з обласних центрів України відповідно до річного плану всеукраїнських і міжнародних заходів з дітьми та учнівською молоддю (за основними напрямками позашкільної освіти) за наявності фахівців з профілів роботи, відповідності матеріально-технічних умов, передового досвіду з організації і проведення змагань на своїй базі попередньо планують і спільно з фахівцями Українського державного центру позашкільної освіти проводять профільні змагання і конкурси за науково-технічним напрямом позашкільної освіти («Український центр», 2018).

Так, УДЦПО спільно з Чернігівським обласним центром науково-технічної творчості (ЧОЦНТТУМ) та Українською федерацією автомодельного спорту зі статусом

«Національна» багато років поспіль проводять Всеукраїнські відкриті змагання з автомобельного спорту серед учнівської молоді; про високий професіоналізм педагогів Чернігівського обласного центру науково-технічної творчості, їх вагомий досвід підготовки команд юних автомоделістів до участі у змаганнях різного рівня свідчать щорічні перемоги на всеукраїнському етапі змагань. Відповідно до рейтингу командної першості у 2020 році команди юних автомоделістів Чернігівського обласного центру науково-технічної творчості посіли II і III призові місця.

Як науково-методичний центр – ЧОЦНТТУМ координує роботу 10 профільних закладів позашкільної освіти, що своєю діяльністю охоплюють понад 7 тисяч вихованців («Чернігівський центр», 2021). Відомий Чернігівський обласний центр науково-технічної творчості також своїми вагомими результатами з початкового технічного моделювання. Загалом у ЧОЦНТТУМ працює 19 керівників гуртків з технічного моделювання що сприяє якісній підготовці дітей до наступної реалізації у спортивно-, предметно-, художньо-, виробничо-технічних гуртках. На всеукраїнському етапі конкурсу-змагань з початкового технічного моделювання останні 6 років команди Чернігівського обласного центру науково-технічної творчості здобувають особисті перемоги та команди посідають призові місця. Приоритетними напрямками ЧОЦНТТУМ є також гуртки авіа-, ракетомоделювання, картингу, судномоделювання; високі результати продемонстрували юні картингісти Центру під керівництвом педагогів В. Єщенка, О. Кравченка та що впродовж спортивного сезону отримали 57 призових місць під час змагань різного рівня. На чемпіонаті світу з авіамодельного спорту у Словаччині команда юніорів Чернігівщини під керівництвом О. Петренка стала першою («Чернігівський центр», 2021).

Загалом, будучи цілісною підсистемою освіти, позашкільна освіта сьогодні базується на міцних двосторонніх взаєминах співпраці сім'ї, закладів освіти, має розгалужену мережу партнерських відносин іншими державними і громадськими інституціями: з депутатським корпусом, комітетом Верховної Ради України з питань освіти науки і інновацій, Міністерством освіти і науки України, телеканалом «Рада», газетою «Освіта України», тижневиком «Освіта», порталом «Освітня політика», газетою «Освіта і суспільство» та ін.

На переконання дослідників, система позашкільної освіти впевнено розвивається, рухається вперед, модернізується у відповідності до викликів часу. Так, у 2020 році відзначила свій перший п'ятирічний ювілей від часу заснування Міжнародна асоціація позашкільної освіти (МАПО), яка набуває авторитету не тільки у межах держави, але й за кордоном, та приймає активну участь у координації розвитку галузі. Упродовж зазначених п'яти років на базі закладів позашкільної освіти у кожній області засновані обласні відділення Міжнародної асоціації позашкільної освіти. МАПО створений потужний контент соціальних мереж, де заклади позашкільної освіти дізнаються про останні освітні інновації галузі і презентують свою роботу. На сьогодні проектна діяльність є одним з найперспективніших інноваційних напрямків освітньої взаємодії закладів позашкільної освіти (ЗПО), важливим аспектом формування компетентності вихованців. Це різнотривалі проекти в навчальній, методичній, благодійній, соціальній роботі.

У 2020 році започатковані нові національні проекти у сфері позашкільної освіти, що були затребувані суспільними викликами; в умовах всесвітньої пандемії з метою організації дозвілля дітей вдома було започатковано Всеукраїнський спільний проект «Зклади позашкільної освіти: дистанційна робота», у якому взяло участь понад 6000 осіб. Міжнародний проект «Дистанційне навчання у позашкільній освіті» (охоплені проектом понад 40 тисяч учасників); міжнародна акція «Світ позашкільної освіти» (охопила понад 3000 учасників із багатьох країн світу).

Великої уваги надається розвитку якості послуг позашкільних закладів освіти. Протягом 2019-2020 громадським експертним середовищем Міжнародною асоціацією позашкільної освіти у тісній співпраці з Державною службою якості освіти України були напрацьовані нові нормативно-правові документи, серед яких методичні рекомендації

щодо внутрішнього забезпечення якості освіти у закладах позашкілля, які обумовляють подальші напрями і кроки у розвитку позашкільної освіти. Формування розуміння якості позашкільної освіти визначені через структуру, індикатори та критерії. Усі міжнародні оцінки в комплексі засвідчують, що освітня діяльність дитини у закладах позашкільної освіти покращує результати її навчання у закладах загальної середньої та вищої освіти, допомагає не залишатися наодинці зі своїми проблемами, істотно розвиває творчі здібності.

Висновки. Понад сторічний досвід вітчизняної позашкільної освіти, зберігаючи свою духовну, навчально-виховну сутність і патріотичну ідеологію, сьогодні характеризується оновленням теоретико-методичних основ, систематичним удосконаленням програмно-методичного забезпечення, інноватикою та інтеграцією освітніх підходів, методик, технологій, засобів праці, спрямованих на всебічний особистісний розвиток і виховання гуртківців, у тому числі засобами науково-технічної творчості в інтерактивному середовищі закладів позашкілля. Отже, протягом усього періоду існування зміст технічної творчості учнів під час освітньої діяльності у закладах позашкільної освіти відображав суспільно-економічні потреби, напрями розвитку, промислові інтереси України і був важливим чинником всебічного гармонійного розвитку підростаючого покоління.

Як первинна ланка мережі гуртків науково-технічного напрямку закладів позашкільної освіти учнівські гуртки технічного моделювання виконують найважливішу роль у розвитку мотивації здобувачів освіти до занять технічною творчістю, є фундаментом формування політехнічних навичок дітей та інструментом самовизначення кожної особистості з профілем подальшого розвитку здібностей і самореалізації.

Кращий досвід діяльності педагогічних колективів закладів науково-технічної творчості засвідчує затребуваність і якість освітніх послуг науково-технічного напрямку позашкільної освіти, що відповідає запитам сучасного технократичного розвитку суспільства щодо підготовки конкурентоздатних особистостей, які оволоділи основними компетентностями, готові до життєтворчості та мають потребу в навчанні й самовдосконаленні впродовж життя.

ЛІТЕРАТУРА

- Вербицький, В. (2018). Позашкільна освіта: історична спадщина та перспективи (100-річний досвід позашкілля). Взято з <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/zb-tez100.pdf>.
- Ковбасенко, Л. (2009). Сторінками історії позашкільної освіти в Україні. *Позашкілля*, 33, 6-10.
- Про позашкільну освіту: Закон України. № 1841-III розд. IV ст. (2000). Взято з https://kodeksy.com.ua/pro_pozashkilnu_osvitu/15.htm.
- Прохоров, А. (1971). Через тернии будней – к звездам открытий. *Юный техник*, 5, 26.
- Український державний центр позашкільної освіти (2021). Взято з <http://udcpro.com.ua>.
- Хохліна, І. (2016). Технічна творчість молоді та дорослих в Україні (60-70-ті роки ХХ століття). *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*, 2(17), 285-291. Взято з <http://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/view/1641/1981>.
- Цвірова, Т. (2010). Розвиток дитячої творчості в умовах позашкільного закладу: сторінки історії та сучасність. *Науковий вісник Донбасу*, 2(10). Взято з <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN9/10ttdits.pdf>.
- Центр творчості дітей та юнацтва Галичини (2021). Взято з <http://ctdug.lviv.ua/>.
- Чернігівський обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді (2021). Взято з http://ocnttum.edukit.cn.ua/informaciya_pro_zaklad/.

REFERENCES

- Chernihivskiyi oblasnyi tsentr naukovo-tekhnichnoi tvorchosti uchnivskoi molodi [Chernihiv Regional Center for Scientific and Technical Creativity of Student Youth]* (2021). Retrieved from http://ocnttum.edukit.cn.ua/informaciya_pro_zaklad/ [in Ukrainian].
- Khokhlina, I. (2016). Tekhnichna tvorchist molodi ta doroslykh v Ukraini (60-70-ti roky XX stolittia) [Technical creativity of youth and adults in Ukraine (60-70s of the XX century)]. *Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University. Series: Pedagogy*, 2(17), 285-291. Retrieved from <http://magazine.mdupu.org.ua/index.php/nv/article/view/1641/1981> [in Ukrainian].
- Kovbasenko, L. (2009). Storinkamy istorii pozashkilnoi osvity v Ukraini [Pages of the history of out-of-school education in Ukraine]. *Pozashkillia [Extracurricular activities]*, 33, 6-10 [in Ukrainian].
- Pro pozashkilnu osvitu: Zakon Ukrainy. № 1841-III rozd. IV st. (2000). [About pozashkilnu education. № 1841-III chap. IV st.]. Retrieved from https://kodeksy.com.ua/pro_pozashkilnu_osvitu/15.htm [in Ukrainian].
- Prokhorov, A. (1971). Cherez ternii budnei – k zvezdam otkrytii [Through the thorns of everyday life – to the stars of discovery]. *Iunyi tekhnik [Young technician]*, 5, 26 [in Russian].
- Tsentr tvorchosti ditei ta yunatstva Halychyny [Center for Creativity of Children and Youth of Galicia]*. (2021). Retrieved from <http://ctdug.lviv.ua/> [in Ukrainian].
- Tsvirova, T. (2010). Rozvytok dytiachoi tvorchosti v umovakh pozashkilnoho zakladu: storinky istorii ta suchasnist [Development of children's creativity in an out-of-school institution: pages of history and modernity]. *Academic Bulletin of Donbass*, 2(10). Retrieved from <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN9/10ttdits.pdf> [in Ukrainian].
- Ukrainskyi derzhavnyi tsentr pozashkilnoi osvity [Ukrainian State Center for Extracurricular Education]* (2021). Retrieved from <http://udcpo.com.ua/> [in Ukrainian].
- Verbytskyi, V. (2018). Pozashkilna osvita: istorychna spadshchyna ta perspektyvy (100-richnyi dosvid pozashkillia) [Extracurricular education: historical heritage and prospects (100 years of extracurricular experience)]. Retrieved from <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/zb-tez100.pdf> [in Ukrainian].

**NATIONAL EXPERIENCE OF OUT-OF-SCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS
IN TERMS OF PUPILS' SCIENTIFIC AND TECHNICAL CREATIVITY**

Olha Kozyrod,

postgraduate student of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University;

Valentyna Tytarenko,

doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Dean of the Faculty of Technology and Design
of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University.

The article analyzes the peculiarities of the formation and development of the system of out-of-school institutions of scientific and technical direction in Ukraine as the institutions of pupils' leisure organization; in retrospect, the network of regional stations for young technicians describes the forms of group work on children's and students' technical creativity, focused on solving the challenges of time and the demands of the younger generation. On the basis of generalization of sources of historical experience, the ideological, functional, educational, and production value of additional educational services in out-of-school institutions is revealed. These kinds of services are essential for modern society and are directed on comprehensive harmonious development, preparation for life, and pupils' professional realization by means of scientific and technical creativity

It is established that the current state of extracurricular education development is based on the spiritual experience of generations and the idea of 'child-centeredness,' aimed at the

development of scientific and technical creativity in the global context. The significance and semantic peculiarity of the group work on technical modeling as the link that is decisive for the pupils' further choice of the profile of education and primary pre-professional orientation is substantiated. The best experience of out-of-school education institutions, the uniqueness of their structure, and the importance of highly qualified staff are considered; some regional features and specifics of the organization of scientific and technical creativity in the activity of out-of-school educational institutions are found out. The principles of coordination of activity of institutions of a scientific and technical direction, bases of realization of educational partnership at the level of the country in the form of carrying out of organizational and mass actions on various profiles of activity are outlined; the new course of reforming out-of-school educational institutions is focused on building internal quality assurance of educational services through structure, indicators, and criteria.

Keywords: *out-of-school education, scientific and technical direction, out-of-school educational institutions, profile education, group work, additional educational services.*

Надійшла до редакції 25.07.2020 р.